

VAN Joris Colla

DATUM 11 december 2023

NOTA

Plaatsbezoek Sint-Hubertusprocessie Elewijt, 8 november 2023

Verslag en aanbevelingen

1. Inleiding

KADOC, het Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving van de KU Leuven, verzekert samen met PARCUM, het Museum en Expertisecentrum voor Religieuze Kunst en Cultuur in Heverlee, een integrale zorg voor het religieus erfgoed in Vlaanderen. PARCUM richt zich daarbij op het onroerend erfgoed en de objecten, KADOC op het documentair erfgoed: archieven en bibliotheken. Het Centrum bewaart zelf geen archieven van parochies en kerkfabrieken, maar ondersteunt die archiefvormers wel bij het beheer van hun documentair erfgoed. Dat gebeurt in nauwe samenwerking met het Rijksarchief en de Vlaamse bisdommen.

Inzake religieus immaterieel cultureel erfgoed bundelen PARCUM en KADOC hun complementaire expertises, en dit met een duidelijke taakverdeling. PARCUM treedt binnen het Domeinnetwerk Immaterieel Cultureel Erfgoed op als trekker voor het religieus en levensbeschouwelijk erfgoed en zet in op de begeleiding van borgingstrajecten en aanvragen voor de Inventaris Vlaanderen van het Immaterieel Cultureel Erfgoed. KADOC richt zich op het documenteren en onderzoeken van immaterieel-erfgoedpraktijken en het daarmee verbonden materieel erfgoed en ondersteunt traditiedragers bij het beheer van hun documentair erfgoed. Beide partners sensibiliseren hun erfgoedgemeenschappen en leiden hen toe naar de beleidsinstrumenten inzake immaterieel cultureel erfgoed.

Binnen het samenwerkingsverband '[Op handen gedragen](#)' werden KADOC, PARCUM en Histories sinds 2013 nauw samen rond processies en hun erfgoed. Centrale doelstellingen zijn de ondersteuning van erfgoedgemeenschappen, de toeleiding naar de beleidsinstrumenten, expertiseopbouw en -deling, netwerkvorming en het stimuleren van innovatief onderzoek.

In het kader van de voorbereiding van de aanvraag van de Sint-Hubertusprocessie van Elewijt voor opname in de Inventaris Vlaanderen van het Immaterieel Cultureel Erfgoed bracht KADOC-consulent Joris Colla op 8 november 2023 een plaatsbezoek aan de Sint-Hubertuskerk in Elewijt. Namens het processiecomité waren Annelies Claes, Paul Heymans, Roger Lemmens, Christian Margery en Anne Philippart aanwezig.

2. Objecten

Hoewel het plaatsbezoek in eerste instantie gericht was op het documentair erfgoed kwamen in het begin ook enkele aspecten betreffende de objecten ter sprake:

- Er bestaat een door Monumentenwacht opgemaakte lijst van objecten in de kerk. Het geniet aanbeveling om deze lijst verder uit te werken tot een echte inventaris, inclusief foto's. De inventaris kan eventueel ontsloten worden via de Vlaamse erfgoeddatabanken. Processieobjecten kunnen mee geïnventariseerd worden. PARCUM beschikt over een handleiding voor het opstellen van een kerkinventaris.
- In een ruimte achteraan in de kerk bevindt zich processietextiel, dat in gebruik is: ca. 200 kostuums en ca. 250 vlaggen. Er dient bekeken te worden of het zinvol is om dit materiaal stuksgewijs te inventariseren.
- Het meedragen van objecten (bv. het reliekschrijn) in de processie kan bepaalde risico's voor de materiële bewaring met zich meebrengen. Het is aangewezen om binnen het borgingstraject na te denken over dit spanningsveld en over mogelijke maatregelen om de risico's voor de objecten zo klein mogelijk te maken.

Aangezien het beheer van de objecten tot de expertise van PARCUM behoort, kan over deze punten verder afgestemd worden met de collega's van PARCUM.

3. Archief

Er bestaat geen apart processiearchief, het processiearchief is onderdeel van het parochiearchief. Bepaalde recentere documenten (met name financiële stukken) worden bewaard bij een lid van het processiecomité thuis.

Parochiearchief

- Algemeen: er zijn twee opties voor de bewaring van een historisch parochiearchief (de term 'parochiearchief' wordt hier gebruikt als koepelterm voor het archief van kerkfabriek en parochie):
 - Bewaring ter plaatse, in een gebouw van kerkfabriek of parochie. In dat geval moet onder meer gezorgd worden voor goede bewaaromstandigheden en voor de opmaak van een inventaris.
 - Bewaargeving aan een professionele archiefinstelling: het Rijksarchief of een door het Rijksarchief aanvaarde openbare archiefdienst (in Vlaams-Brabant worden parochiearchieven in de regel steeds herbestemd naar het Rijksarchief te Leuven). Een bewaargeving aan privépersonen of private verenigingen (bv. heemkundige of historische kringen) is niet toegelaten. Bij een bewaargeving blijft het archief eigendom van de parochie/kerkfabriek. Voor de bewaargeving wordt toelating gevraagd aan Rijksarchief en Bisdom. De parochieregisters van de laatste 100 jaar blijven altijd ter plaatse.
- Het parochiearchief van Elewijt bevindt zich momenteel in het bewoonde deel van de pastorie, in een slaapkamer. Het was niet mogelijk om het archief op 8 november te prospecteren:
 - In het voorjaar van 2024 zal een plaatsbezoek aan het archief georganiseerd worden. Zo kan een stand van zaken opgemaakt worden en kan bekeken worden of verdere acties aangewezen zijn. Joris Colla zal Warda Van Haesendonck en Rita Malfliet, die bezig zijn met de inventarisatie van parochiearchieven in de gemeente Zemst, vragen om aan te sluiten. Warda en Rita stemden hier mee in.
 - Het processiecomité zal verder afstemmen met het gemeentebestuur over een geschikte archiefruimte. Een herbestemming van het archief naar het Rijksarchief is momenteel niet aan de orde.
 - Er bestaat al een plaatsingslijst van een groot deel van het archief (opgemaakt door Roger De Broeck in 1999, nadien in een Excel-bestand gezet door Luk Janssens). Heemkring de Semse maakt momenteel werk van de digitalisering van delen van het

archief. KADOC is steeds bereid om bewaarde lokale parochiebladen gratis te digitaliseren.

- De recentere parochieregisters van Elewijt bevinden zich in de pastorie van Weerde. Het Rijksarchief te Leuven bewaart [0,2 meter ancien-régimearchief](#) van de parochie Elewijt (17de-18de eeuw, met o.a. een akte over de stichting van een ochtendmis op zondag ter ere van jagers en bedevaarders, 1650).
- Meer informatie over de zorg voor parochiearchieven is terug te vinden op de [KADOC-website](#).

Archief bij leden van het processiecomité thuis

- Papieren archief:
 - Documenten over de processie die zich bij leden van het processiecomité thuis bevinden en die hun administratief nut verloren hebben, kunnen best overgebracht worden naar het parochiearchief.
 - Het is aangewezen om van uitgegeven materiaal in verband met de processie (bv. affiches, brochures, flyers, ...) telkens één exemplaar op te nemen in het archief. KADOC is ook bereid om telkens één exemplaar van dit materiaal op te nemen. Analoog audiovisueel materiaal (foto's, dia's, ...) hoort eveneens thuis in het archief.
- Digitaal archief:
 - Alle digitaal materiaal staat momenteel op de laptop van Christian Margery en Anne Philippart. Ongeveer eens per maand wordt een back-up gemaakt op een externe harde schijf én een back-up op hun persoonlijke OneDrive.
 - Mocht er een vzw opgericht worden, dan zou die vzw een laptop en externe harde schijf kunnen voorzien, zodat het archief niet meer op een private computer bewaard moet worden. De externe harde schijf wordt best op een andere locatie bewaard dan de laptop (veiligheid bij brand).
 - Bij het beheer van het digitaal archief is het aangewezen de [richtlijnen voor digitale archivering voor kerkfabrieken en parochies](#) te volgen. KADOC zal ook een modelmappenstructuur voor bezorgen.
- Selectie:
 - Wat financiële stukken (op papier of digitaal) betreft, kan er eventueel een selectie doorgevoerd worden: kernreeksen (bv. jaarrekeningen, begrotingen) worden permanent bewaard, maar bewijsstukken (bv. facturen) mogen vernietigd worden na 15 jaar, bankuittreksels na 10 jaar. Stukken van voor 1965 worden wel best integraal bewaard. Zie ook de [selectielijst voor de archieven van kerkfabrieken en parochies](#).

4. Varia

De processie volgde in 2023 een aangepast parcours door wegenwerken. Dit leidde tot positieve reacties. Men zal nadenken over de mogelijkheid om het parcours af en toe aan te passen om ook andere inwoners het voorrecht te geven hun huizen voor de processie te versieren. Zo kunnen nieuwe personen bij de traditie betrokken worden, wat een interessant gegeven is in het kader van de borging van de processietraditie.

5. Tot slot

Bij vragen of opmerkingen kunt u steeds contact opnemen: joris.colla@kuleuven.be of 016 32 35 17.